

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.נ. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ח

פרשת בחוקותי

א. כלי יקר .

פרק ו', פסוק כג':

רש"י.

(ו) ונתתי שלום, שמא תאמרו: הרי מאכל והרי משתה, אם אין שלום אין כלום. תלמוד לומר אחר כל זאת: ונתתי שלום בארץ, מכאן שהשלום שקול כנגד הכל, וכן הוא אומר: עושה שלום ובורא את הכל. והרב לא תעבר בארצכם, אין צריך לומר שלא יבואו למלחמה, אלא אפילו לעבור דרך ארצכם * ממדינת למדינה. (ז) לפניכם לחרב, איש בחרב רעהו.

פרק כ"ו פס' ו', ז':

- ש: (1) למה השלום בא בסוף?
 (2) מהו בעצם השלום?
 (3) מנין לו שפירוש הקטע שחרב לא תעבור פירושו שאפילו לא תעבור חרב זרה דרך ארצכם?
 (4) מה הרבותא שיפלו איש בחרב רעהו ומנין לו זאת?

באר-יצחק (פירוש על רש"י):

פרק כ"ו פס' ו', ז':

(ויה וחרב) ר"ל א"צ לומר שלא יבואו למלחמה עליכם דהא כבר כתב מקודם ונתתי שלום בארץ וע"כ שבא להוסיף אפילו חרב של שלום: ו ר"ל מרוב הרדיפה יהרגו איש את אחיו בחרב כדי לפנות הדרך לברוח מרוב אימה עכ"ל הרא"ם ז"ל, וכבר כתבתי לעיל בסמוך שגם אם אין להוציא הדרש הזה מייחורא או ממשמעות הלשון בכל זאת נוכל להוציאו מסברא מכח סתמיות הלשון לפי שמהראוי לכלול בברכה היותר שלמה:

- ש: (1) שני סוגי חרב מכיר פרשננו מה הם ומה ההבדל ביניהם?
 (2) איך פרשננו מבין את רש"י (עפ"י הרמב"ם) בענין: "לפניכם לחרב"?
 (3) איך אפשר להסביר את השימוש ב"ל" "ל"חרב ולא "ב" - בחרב?
 (4) מהי הברכה היותר שלמה?

הגיונות המקרא: ד"ר ישראל אלדד.

פרק כ"ו פס' ג': אם בחוקותי:

ה הציר המרכזי עליו יסובו מקרא והיסטוריה של עם המקרא. זו נקודת מוקד של התורה כולה. זו הברירה. הברירה הניתנת לעם. במלה זעירה זו טמון הכוח המיוחד שנחן בו ישראל. היא - סגולת ישראל, לא ניתנה לשום עם ולשון. הללו נעים במסלוליהם ככוכבים ומזלות, מסלולי הכוח, יעלו וירדו עד שקעם העלמם כלא היו, ללא ברירה. אבל אין מזל לישראל. אין ישראל תלוי במזלות ואין גורלו כגורל כוכבים. יש מחזורי היסטוריה שחכמי אמות העולם מחשבים אותם חישוב מדעי ממש.

בחוקותי

אין חשובים אלה ימים על

מחזורי ההיסטוריה של ישראל, שכן כאן החשוב מותנה, מותנה בכרירה הניתנת לעם זה. על כן: יש חכמה בגויים — תאמין. כי זה כוחה של חכמה, להבין את הכורח. מלות הכרעה שלה: „כאשר, „כִּי, שרשרת ברזל של סיבה ותוצאה. יש נבואה בגויים — אל תאמין. כוחה של הנבואה בפריצת שרשרת ברזל זו, במתן הברירה: אם. עצם מתן האפשרות של הברירה אינה מתישבת על דעת הגיונה של חכמה, חכמת טבע או חכמת טבעה של ההיסטוריה ואין הנבואה מתישבת אלא על יסוד אפשרות זאת.

ברצונך לדעת כוחה של עכרמיות, צא וראה מה היה על אמונת ישראל בגלגוליה באמונות הקרויות בנותיה. אם זה נשמת אמונת ישראל, ניטל מהן. שתיהן דוגלות בכורח, שרק חסד אלוהים ורחמיו יכולים לגבור עליו. לא כן בישראל. אין תורה אלא זו הנותנת ברירה, אין אמונה אלא זו ש„אם“ בראשה.

וכך גם מופיעה „אם“ זו לראשונה: „אם תיטיב שעת ואם לא תיטיב, לפתח חטאת רובך“.

וב„אם“ זה מסיים משה את סדרת החוקים המצוות שניתנו בהר סיני.

„אם בחוקותי תלכו — ואם בחוקותי תמאסו“.

- ש: (1) מהי הברירה שיש לעם ישראל?
 (2) איך הוא מסביר את המושג שטבעו חז"ל: "אין מזל לישראל?"
 (3) מהי חכמה לדעתו?
 (4) מהי הגדרתו למושג "נבואה"?
 (5) במה אם - היא בסיס האמונה?
 (6) מה פירושה של מלה זו אצל קין?
 (7) מהו הרעיון המדריכו ומה המסר בענין זה לדורנו?

רמב"ן.

פרק כ"ו פס'

(ו) ונחתי שלום בארץ שיהיה שלום ביניכם ולא תלחמו איש באחיו, או השלום הוא שישבית חיה רעה מן הארץ וחרב לא תעבור בארצכם כלל, אבל אתם תרדפו את אויביכם לצאת אליהם למלחמה וינסו. ועל דרך האמת שיתן השלום מחובר בארץ, והוא שלום הכל השקול כנגד הכל: והשבתי חיה רעה מן הארץ. על דעת ר' יהודה שאמר מעבירן מן העולם, הוא כפשוטו שלא יבואו חיות רעות בארצם, כי בהיות השבע וברכות הטובה והיות הערים מלאות אדם לא תבאנה חיות בישוב, ועל דעת רבי שמעון שאמר משביתן שלא יזיקו, יאמר והשבתי רעת החיות מן הארץ, והוא הנכון, כי תהיה ארץ ישראל בעת קיום המצות כאשר היה העולם מתחלתו קודם חטאו של אדם הראשון, אין חיה ורמש ממית אדם, וכמו¹⁰ שאמרו¹¹ אין ערוך ממית אלא חטא ממית, וזה שאמר הכתוב ושעשע יונק על חור פתן¹², וכן ופרת ורוב תרענה ואריה כבקר יאכל תבן¹³, כי לא היה הטרף בחיות הרעות רק מפני חטאו של אדם כי נגזר עליו להיות טרף לשניהם¹⁴ והושם טרף הטבעי מהם¹⁵ גם לטרוף זו את זו כידוע, כי בטרפם האדם פעם אחת יוסיפו להיות רעים יותר, וכן אמר הכתוב וילמד לטרוף טרף אדם אכל¹⁶, והנה בבריאתו של עולם נאמר בחיות שנתן להם העשב לאכלה דכתיב ולכל חית הארץ ולכל עוף השמים ולכל רמש על הארץ אשר בו נפש חיה את כל ירק עשב לאכלה¹⁷, ואמר הכתוב ויהי כן, כי הוא הטבע אשר הושם בהם לעד, ואחר כך למדו הטרף מפני החטא הממית כאשר פירשתי, וכשהותר שחיטת בעלי החיים לבני נח אחרי המבול והזהיר על האדם ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש וגו' את נפש האדם¹⁸, ולא נפש חיה מיד חיה בחברתה, נשאר על מנהגם לטרוף, ובהמת¹⁹ ארץ ישראל על השלמות תשבת רעת מנהגם ויעמדו על הטבע הראשון אשר הושם בהם בעת יצירתם, וכבר הזכרתי מזה בסדר תולדות נח²⁰, ועל כן אמר הכתוב על ימי הגואל היוצא מגזע ישי שישוב השלום בעולם ויחדל הטרף²¹ וכל חיה הרעה²² כאשר היה בטבעם מתחלה.

- ש: (1) מהו הקושי ההגיוני בענין נתינת השלום, המצריך פירושים שונים?
 (2) מהו: "שלום מחובר בארץ"?
 (3) מהי בעצם המחלוקת בין ר' יהודה לר' שמעון?
 (4) אצל מי מהם דרגת הברכה גבוהה יותר?
 (5) מהו הטרף בחיות, ומהו טריפת אדם במיוחד?
 (6) מה היתה "ההתפתחות" אחרי נח?

ספורנו.
פרק כ"ו פס' י"ב, י"ג:

(יב) והתהלכתי בתוכם. ענין התהלך הוא ההולך אנה ואנה, לא אל מקום אחד בלבד. אמר אם כן: אתהלך בתוכם, כי לא אל מקום אחד בלבד ירד שפע הכבוד, כמו שהיה במשכן ובמקדש, כאמרו "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (שמות כה ח), כלומר בזה האופן ובאותו המקום בלבד אשכון בתוכם, וביאר זה באמרו "אשר אועד לך שמה" (שם לו), "ונועדתי שמה לבני ישראל" (שם כט מג), אבל אתהלך בתוכם ויראה כבודי בכל מקום שהיו שם, כי אמנם בכל מקום יהיו שם צדיקי הדור הוא "קדוש משכני עליון" (תהלים מו ה), שבו תשלם כונתו, כאמרו "השמים כסאי, והארץ הדום רגלי... ואל זה אביט, אל עמי ונכה רות, ותרד על דברי" (ישעיהו סו א-ב). והייתי לכם לאלהים? אהיה לאלהים מיוחד לכם, לא יהיה לכם אלהים ומנהיג וזולתי, ובכן יהיה נצחיותי מציאתכם מני בלתי אמצעי, וכמו שהוא לשאר הנבדלים הנצחיים, בהיותכם אז בצלפי כדמותי, כמו שהיתה הכונה בכרואת האדם ובמתן תורה, ולזה אמר "ולקחתי אתכם לז' לעם, והייתי לכם לאלהים" (שמות ו ז). כי אמנם במתן תורה לז' הסתיו היה הכונה לשים אותם במעלת ימות המשיח ועולם הבא שיעד בזאת הפרשה בלי ספק, אמנם בפרשתו "אתם נצבים" אמר שהכונה שיקום אותם לעם כדי שיהיה הוא לאלהים (דברי כט יב), אבל לא יעד שיהיה כן אז. אבל פעולת התמיד של משכן באמרו "ושכנתי בתוך בני ישראל, והייתי להם לאלהים" (שמות כט מה) יעד בכל ענין זאת הפרשה. אבל ביאר המקומות אמר "להיות לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם", שיהיה כל כגמת פניכם לעשות רצוני ולעבדני שכם אחד בלי ספק, כמו שראוי שיעשה כל עם למלכו באמת.

- ש: (1) מהו הקושי הסגנוני בשימוש במלה: "והתהלכתי" שהופך לקושי רעיוני, ומה תשובתו לכל זה?
(2) מהו ההסבר של פרשננו לענין "היות לנו הקב"ה לאלוקים" ואיך הוא מרחיב את הרעיון?
(3) בעצם מה רוצה פרשננו לפרש כאן בכל הפרשה הזאת?

ונתתי משכני בתוכם ילא הנעל נפשי אתכם :
מנהג העולם (ז) התמדת הדבר הסגנוני נעול כנפש והאיש המתמיד רגלו כבית רעשו יתהפך לשונא לו כי קלה נפשו בו לרוב ההרגל. אמנם מלת הקב"ה אינה כמידתו כי ישכון בתוך בני ישראל בממידות ולא ינעל בהם :

מלאכת מחשבת.
פרק כ' פס' י"א:

- ש: (1) מהו לכאורה הקושי בפסוק המצריך בלאור?
(2) פרשננו בונה את פירושו על הפסוק במשלי (כ"ה, י"ז): "הזקר רגלך מבית רעך - פן ישבעך ושנאך"? בעצם מה הרעיון בפסוק ובדברי פרשננו?
(3) אם כך איך ובמה הקב"ה שונה במידותיו?
(4) מה מוסר ההשכל עבורנו בכל זה?